

Accés i inserció del jovent al mercat de treball a Catalunya

Resum executiu

POLÍTIQUES D'OCUPACIÓ

Col·lecció Estudis i Informes. Número 28

ACCÉS I INSERCIÓ DEL JOVENT AL MERCAT DE TREBALL A CATALUNYA

INFORME

aprovat pel Ple del Consell de Treball, Econòmic i Social en la sessió
extraordinària del dia 3 d'octubre del 2011.

Consell de Treball,
Econòmic i Social
de Catalunya

Els continguts d'aquesta obra estan subjectes a una llicència Creative Commons del tipus reconeixement d'autoria, usos no comercials i sense obra derivada. Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi l'autor o autors i l'editor i no es faci un ús comercial de l'obra original ni se'n creïn obres derivades. Podeu consultar un resum dels termes de la llicència a:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca>

© Generalitat de Catalunya
Consell de Treball, Econòmic i Social de Catalunya
Diputació, 284
08009 Barcelona
Tel. 93 270 17 80
Adreces a Internet: www.ctesc.cat
<http://bloc.ctesc.cat>
www.observatori-ctesc.cat
A/e: ctesc@gencat.cat

Barcelona, abril de 2012
Disseny gràfic: IMF

Imatge: CTESC

D.L.: B-10189-201

Ponent

Laura Pelay

Director

Joan Antoni Santana

Autors

Roser Ferrer

Matias Vives

Membres del grup de treball:

Jana Callís, Mercè Garau, Daniel Garcia, Maria Mora,

Laura Pelay, Cristina Píriz, Tania Pérez i Judit Santamaria

Aina Vidal i Víctor Albert (Consell Nacional de la Joventut de Catalunya)

1. RESUM EXECUTIU

El procés d'inserció o de transició de l'etapa formativa a l'estabilitat laboral pot prendre tantes formes com individus accedeixen al mercat, la qual cosa fa necessària una simplificació. En aquest estudi s'ha optat per estudiar els individus de 16 a 29 anys i s'ha considerat que el procés d'inserció és l'etapa que transcorre entre la finalització dels estudis i la permanència en un contracte indefinit.

En una comparativa amb Espanya de la relació de la població jove amb el mercat de treball, s'observa que les diferències de Catalunya respecte a les altres comunitats autònomes són una major activitat, uns nivells superiors d'ocupació i una temporalitat més moderada entre la població jove catalana. En canvi, en comparació amb Europa, l'activitat de la població jove segueix sent elevada, però no així l'ocupació, la qual cosa genera uns nivells d'atur molt elevats en comparació amb el jovent europeu. Així mateix, malgrat que s'ha reduït en els darrers anys, la temporalitat també és més elevada.

Si s'analitza només el mercat de treball català, segregant joves i adults a Catalunya, s'observa una menor activitat i ocupació de les persones joves, combinada amb una major taxa d'atur. Així mateix, hi ha una major concentració de població jove al sector serveis (sobretot al comerç i l'hostaleria) i menor a la indústria. La majoria de joves són treballadors o treballadores qualificats no manuals, en una proporció molt superior a la població adulta, el que té com a contrapartida un percentatge de personal tècnic i directiu i de treballadors/ores qualificats manuals molt menor que a la població adulta. També hi ha un major percentatge de joves treballant a temps parcial. La població jove tendeix a ser assalariada del sector privat en major mesura que la població adulta; destaca la major temporalitat del primer col·lectiu. La població adulta, en canvi, es concentra en major mesura que la població jove al sector públic (on els/les joves també presenten una major temporalitat), i en el treball autònom, ja que són empresaris i empresàries en un percentatge molt superior a la població jove.

Bona part de la població jove que es troba a l'atur no ha treballat mai abans, atès que es troba en la fase inicial del procés d'inserció. Tanmateix els/les joves estan menys temps a l'atur que la població adulta (ja sigui perquè la rotació entre la feina i l'atur és superior que entre la població adulta, o bé perquè una part de la població aturada combina l'activitat amb la inactivitat), si bé també, molts cops no tenen dret a una cobertura per desocupació, la qual cosa és el resultat d'un menor temps cotitzant.

Durant la darrera dècada s'ha accentuat la pèrdua de pes de la població jove sobre el conjunt de la població. Aquesta pèrdua de pes podria representar una menor capacitat de la població jove per influir en l'adopció de polítiques encaminades a millorar les seves condicions de treball, així com la seva inserció al mercat de treball. Aquest menor pes de la població jove no hauria de condicionar, però, el disseny i l'execució de polítiques encaminades a solucionar els problemes del jovent.

Durant les darreres dècades ha existit un diferencial en matèria d'atur i ocupació entre la població jove i la població adulta que es manté des del començament dels anys 80. Aquests diferencials van acompanyats, també, d'una major sensibilitat al cicle econòmic per part de la població jove.

En bona mesura, aquesta major sensibilitat al cicle és fruit del tipus de contractes dels joves. Així, amb una temporalitat molt per sobre de la mitjana de la població ocupada, són acomiadats amb més facilitat en fases recessives i contractats en major mesura en fases expansives. És a dir, aparentment, l'existència d'una dualitat al mercat de treball dificulta la inserció dels joves en aquest mercat i en complica la permanència quan es produeix un període recessiu.

Gairebé el 90,0% dels nous contractes que se signen són temporals, el que dificulta l'accés a un contracte indefinit un cop acabats els estudis. La probabilitat d'accedir a un contracte indefinit des d'un contracte temporal no difereix en excés de les probabilitats d'accedir-hi des de l'atur. Així mateix, el més probable després de finalitzar un contracte temporal és acabar a l'atur. La probabilitat de firmar un nou contracte temporal després del primer també és més elevada que la d'obtenir un contracte indefinit.

El nombre de contractes temporals encadenats per l'individu també condiona les probabilitats d'assolir el contracte indefinit, menor a mesura que s'encadenen més contractes. Així mateix, la durada de la situació de temporalitat redueix les probabilitats de sortir-ne. És a dir, les probabilitats que els individus caiguin en la trampa de la temporalitat sense assolir una situació estable al mercat de treball són elevades.

Finalment, una elevada taxa d'atur a la regió o un context macroeconòmic recessiu també dificulten el pas a un contracte indefinit.

La variable que més sembla influir en tot el procés d'inserció -des de la finalització de l'etapa formativa inicial fins a la permanència en un contracte indefinit- és el nivell educatiu que la persona assoleix. Així, els individus amb majors nivells educatius tenen una major taxa d'ocupació i menors probabilitats d'estar a l'atur. Així mateix, el temps que triguen a trobar una feina un cop finalitzats els estudis és menor, i les probabilitats que obtinguin un contracte indefinit són més elevades que les dels individus amb nivells educatius inferiors. La probabilitat de romandre en un lloc de treball amb contracte indefinit és també major per als individus amb un major nivell educatiu.

A Catalunya, però, existeix un problema derivat de la sobrequalificació de la població jove. És a dir, el nivell educatiu ajuda a millorar les perspectives laborals, però en molts casos el lloc de treball al qual s'accedeix no requereix del nivell d'estudis assolit. Aquest fet fa necessari replantejar el sistema educatiu per adequar-lo al sistema productiu i replantejar aquest últim per ajustar-lo millor al sistema educatiu. Aquesta qüestió és especialment urgent si es té en compte que, a conseqüència de la crisi, molts i moltes joves que no poden accedir al mercat de treball han optat per continuar estudiant o tornar a estudiar després d'un període laboral curt.

Així mateix, els mètodes de cerca d'ocupació semblen indicar dues coses. Per una banda, hi ha un elevat percentatge de població que troba feina utilitzant mètodes informals. És a dir, d'alguna manera, l'accés a una feina no depèn tant de les habilitats de l'individu, sinó dels contactes que aquest pugui tenir. Per l'altra, s'observa un increment de les migracions o variacions residencials cap a l'estranger. És possible, doncs, que una part de la població més formada emigri en busca d'una feina, amb la pèrdua de talent que això suposa per al país, la qual cosa a la llarga s'acaba traduint en una pèrdua de riquesa.

La crisi també hauria rebaixat les expectatives laborals de les persones joves, cada cop més disposades a acceptar feines amb pitjors condicions laborals.

La necessitat de facilitar la transició de les persones joves al mercat de treball i donar-les suport, tant des de l'educació i la formació com des de l'atur o la inactivitat, ocupa un lloc central en els diversos àmbits territorials, que coincideixen en la consideració que afrontar el foment de l'ocupació de les persones joves requereix un enfocament integrat i coherent que combini intervencions en diferents àmbits d'actuació, especialment l'educatiu i formatiu i el mercat de treball.

Com a reflex de la interconnexió entre ocupació, educació i formació, el marc de cooperació europeu en matèria de joventut per al període 2010-2018, que ha de ser analitzat en el context de la nova estratègia europea per a l'ocupació i d'un creixement intel·ligent, sostenible i integrador per al proper

decenni (Estratègia Europa 2020), té com a finalitat establir una estratègia per aconseguir la creació de més oportunitats i la igualtat en l'educació, el mercat laboral, la promoció de la ciutadania activa, la inclusió social i la solidaritat.

En l'àmbit europeu es continua posant èmfasi en la necessitat d'aconseguir una població activa qualificada que respongui a les necessitats del mercat laboral i, per tant, en la necessitat d'estrènyer els llaços entre el món educatiu i el laboral. La formació permanent es configura com un dels reptes de futur de la política europea i se subratlla que cal millorar els resultats dels sistemes educatius i adoptar les mesures més adequades per prevenir el fracàs escolar.

Aquesta interrelació entre política d'ocupació i política d'educació i formació es trasllada també a l'àmbit estatal i l'autonòmic.

En l'àmbit estatal, elevar les possibilitats d'ocupació de les persones aturades, en especial de les persones joves, ha estat un dels objectius de la reforma laboral de 2010 (Reial decret llei 10/2010 i Llei 35/2010). Amb aquesta finalitat, es reordena la política de bonificació a la contractació indefinida i s'introdueixen canvis en els contractes formatius amb l'objectiu d'incentivar-ne la utilització per part de les empreses i de fer-los més atractius per a les persones joves. Les reformes introduïdes havien de ser avaluades abans del final de 2011 i, a la vista d'aquesta avaluació i en funció de l'evolució de l'ocupació durant el 2010 i el 2011, el Govern les havia de prorrogar o modificar, prèvia consulta amb les organitzacions sindicals i empresarials més representatives. Abans d'arribar a final d'any, però, el Govern ha tornat a modificar els contractes formatius, derogant el contracte per a la formació i establint un nou contracte per a la formació i l'aprenentatge dirigit a joves més grans de 16 anys i de menys de 25 que no tinguin cap qualificació professional.

L'Acord social i econòmic per al creixement, l'ocupació i la garantia de les pensions de febrer de 2011 posa de manifest la necessitat de reformar les polítiques actives d'ocupació per tal de contribuir a la millora del mercat de treball i a la major ocupabilitat d'aquelles persones que cerquen ocupació. De l'acord se'n desprenen mesures d'abast estructural i mesures d'abast conjuntural. Pel que fa a les primeres, s'aprova el Reial decret llei 3/2011 que, entre els objectius principals, persegueix millorar l'eficiència de les polítiques d'ocupació i adaptar-les a la realitat del mercat laboral i a les característiques del territori; augmentar-ne l'eficàcia en la millora de l'ocupabilitat i les possibilitats d'inserció de les persones desocupades, especialment les persones joves i les aturades de llarga durada. En aquesta línia, s'afegeix a la delimitació dels col·lectius prioritaris als quals han d'anar destinades les polítiques d'ocupació que cal prestar especial atenció a les persones joves amb dèficit de formació.

Les mesures conjunturals es concreten mitjançant el Reial decret llei 1/2011, de mesures urgents per promoure la transició a l'ocupació estable i la requalificació professional de les persones desocupades, especialment de persones joves i persones aturades de llarga durada. En el marc d'aquest Reial decret llei s'aprova un programa excepcional d'ocupació per impulsar, fins al febrer de 2012, la contractació a temps parcial a través de reduccions en la quota empresarial a la Seguretat Social. Així mateix, s'aprova, amb una durada de sis mesos, un programa de requalificació professional de les persones que esgotin la prestació per atur i accions de millora de l'ocupabilitat durant un any a través de la realització d'itineraris individuals i personalitzats d'ocupació que combinin actuacions d'orientació i formació per a l'ocupació dirigida a diversos col·lectius, entre els quals s'inclouen les persones joves quan tinguin dificultats d'inserció laboral derivades de la seva baixa qualificació. L'Acord també reforça la importància de la formació incloent les persones aturades en les accions formatives dirigides a persones ocupades.

En l'àmbit autonòmic, l'Acord de mesures per a l'ocupació juvenil a Catalunya 2009-2012 estableix l'estratègia d'actuació del Govern pel que fa a l'ocupació juvenil, amb l'objectiu de promoure la millora de les condicions laborals de les persones joves i facilitar-les la seva inserció laboral.

La inserció laboral a través de beques ha estat també objecte d'atenció dels poders públics, atesa la seva extensió i, en ocasions, el seu ús al marge de l'ordenament jurídic laboral. Com a reflex d'aquesta preocupació, la Llei sobre actualització, adequació i modernització del Sistema de Seguretat Social, recentment aprovada, permet el còmput de cotització dels períodes de formació realitzats abans de l'entrada en vigor de la llei i estableix que els ajuts dirigits a formació i pràctiques d'estudiants titulats en règim de prestació de serveis hauran de regular-se per contracte i s'haurà de cotitzar per aquests ajuts. En la mateixa línia, la Llei de la ciència, la tecnologia i la innovació, també recent, modifica les condicions de prestació de serveis del personal investigador en formació, eliminant el model "2+2" (2 anys de beca i 2 anys de contracte) vigent fins a aquest moment i substituint-lo per un sistema amb tres modalitats contractuals específiques.

Finalment, la necessitat de fomentar l'esperit empresarial de les persones joves també és present en els àmbits europeu, estatal i autonòmic.